

від 18.12.2019р. №522/1029/18 URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/87144996>
(дата звернення: 10.06.2021).

3. Захарченко С.О. Деякі питання залучення експерта стороною захисту. Теоретичні аспекти організації досудового розслідування: матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 4 грудня 2015 р. Харків. ХНУВС. 2015. С. 296.

4. Лозовий А.І., Сімакова-Єфремян Е.Б.

Кримінальний процесуальний кодекс України: проблеми застосування окремих норм під час залучення судового експерта. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразі- на. 2013. № 16. С. 204.

5. Клименко Н.І. Щодо інституту конкурентної (альтернативної) експертизи. Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. 2011. № 11. С. 211-216.

Голубош Володимир Валентинович

генерал поліції третього рангу
начальник ГУНП в Івано-Франківській області,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права, процесу
і криміналістики Київського інституту інтелектуальної
власності та права Національного університету
«Одеська юридична академія»

Кіцелюк Василь Мирославович

заступник начальника ГУНП в Івано-Франківській області,
державний службовець 3 рангу,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу та
криміналістики Івано-Франківського юридичного
інституту Національного університету
«Одеська юридична академія»

Бондюк Андрій Федорович

майор поліції, начальник управління кадрового
забезпечення ГУНП в Івано-Франківській області,
кандидат юридичних наук

Кріцак Іван Васильович

підполковник поліції, помічник начальника ГУНП в
Івано-Франківській області, кандидат юридичних наук

ДУХОВНО-СУТНІСНЕ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ КРИМІНАЛІСТИКИ З ПОЗИЦІЙ ФІЛОСОФСЬКОЇ «ТЕОРІЇ ВІДДЗЕРКАЛЕННЯ», ЗАПРОПОНОВАНОЇ ВИДАТНИМ КРИМІНАЛІСТОМ Р.С.БЕЛКІНИМ

У криміналістиці склалася історична традиція, яку споконвіків формували метри цієї науки: М. В. Салтевський, Р. С. Белкін, В. Е. Коновалова, В. Ю. Шенітько, В. А. Журавель, А. Ф. Волобуєв та багато інших видатних вчених.

Юристу-науковцю, як теоретика так і практику, надзвичайно важливо відкривати для себе той чи інший пласт незвіданої досі галузі знань, щоб заглибитися у сутнісні начала і пізнати нові горизонти наукових розвідок. Для цього

необхідно застосувати метод міждисциплінарного дискурсу та перейняти кращі напрацювання з багатьох сфер дослідження.

Криміналістика як наука: сфера пізнання та предмет її дослідження. Криміналістика – це теорія про закономірності розслідування злочинних діянь. Вона містить в собі два блоки знань: предметне і методологічне знання [1]. Дана обставина обґрунтовується тим, що створення наукової теорії, як правило формально-логічно організованого істинного знання про фрагмент об'єктивної реальності, переслідує дві мети: по-перше, опис і пояснення засобами науки сутнісних характеристик об'єкта пізнання в його предметному аспекті; по-друге, створення в вигляді теорії засобів отримання нового знання про об'єкт [2, с. 26]. За період свого існування вітчизняна криміналістика акумулювала значний обсяг знань, перетворившись з емпіричної системи «в глобальну глибоко спеціалізовану меганауку, що реалізує найважливішу державну і соціально значущу функцію у сфері розкриття, розслідування та попередження злочинів» [3, с.21]. Як справедливо відзначав Н.П. Яблоков, «криміналістика за тривалий час свого існування і розвитку створила не лише вельми серйозний і універсальний арсенал засобів аналітико-пізнавального (технічного, тактико-технологічного та методичного) характеру чи накопичила досвід його використання при розслідуванні злочинів і в роботі з різними доказами і іншими криміналістично-значимими фактами, а й щедро ділилася його можливостями з іншими спорідненими науками» [4, с. 69].

Сфера пізнання кожної науки залежить від її предмета: саме тут здійснюється відображення конкретною наукою об'єктивної дійсності, тобто віддзеркалення, що становить зміст цієї, а не іншої сфери наукового знання. У формулюванні предмета науки роз'яснюється, що відображає об'єкт і в якому аспекті він відображається [5, с. 214]. У 1968 р. Р. С. Белкіним дано таке визначення предмета криміналістики: криміналістика – наука про закономірності виникнення, збирання, дослідження, оцінки і використання доказів і заснованих на пізнанні цих закономірностей засобах і методах судового дослідження і запобігання злочинів [6, с. 9]. Уявлення про предмет криміналістики не зазнало значних змін. Згідно з сучасними поглядами, предметом криміналістики є закономірності в діяльності щодо скоєння злочинів, у механізмі слідоутворення і в діяльності з розслідування злочинів, знання яких дозволяє розробляти ефективні методи, прийоми і

засоби розкриття злочинів. Своєю чергою система криміналістики повинна вибудовуватися не лише залежно від характеру інформаційно-пізнавального комплексу методів і засобів розслідування злочинів, але і від характеру досліджуваних аспектів таких об'єктів криміналістики, як злочин, його відображення у зовнішньому середовищі і діяльність з розслідування та розкриття вчиненого злочину. Як відомо, розслідування направлено на пізнання кримінально-релевантної події за допомогою збирання, дослідження і використання доказової інформації про сутність окремих обставин і причетних до нього осіб. Методи виявлення і декодування такої інформації пов'язані з пізнанням джерел і механізмів її утворення [7, с. 236].

Постановка проблеми: більше запитань аніж відповідей. Незважаючи на те, що за період існування вітчизняної криміналістики накопичений значний обсяг знань, опубліковані численні наукові праці, розроблена значна кількість рекомендацій, здатних оптимізувати виявлення, розкриття, розслідування та попередження злочинів, все ж таки, залишається невирішеною низка найважливіших проблем, зокрема: куди зникають численні криміналістичні інновації, чому при такій великій кількості нових ідей, концепцій, технологій, рекомендацій і алгоритмів ми не бачимо істотного прогресу в боротьбі зі злочинністю? Чому вітчизняна криміналістика дедалі частіше піддається критиці з боку практиків за її відставання від потреб слідчої практики? Чому практика часто ігнорує те, що їй пропонує криміналістична наука? Ці та інші питання наполегливо вимагають ретельного дослідження у царині криміналістики [8, с. 7].

Сучасний стан розвитку вітчизняної та зарубіжної криміналістики. У 2008 році О. Я. Баєв писав: «Криміналістика – не в кризі. Вона у своєму «нормальному» стані. Вона, як і будь-яка інша наука, не терпить застою, перебуває в стані свого поступального розвитку, постійного осмислення виникаючих перед нею проблем, вишукування і розроблення шляхів (засобів, методів і т. д.) їх раціонального вирішення» [9, с. 96]. Але при цьому вчений зазначає, що «часто криміналістиці студентів навчають викладачі, які знають, як розслідувати злочини, в основному з монографій, наукових статей і детективних телесеріалів» [9, с. 98]. Невже ці слова відомого дослідника не є найяскравішим підтвердженням кризи вітчизняної криміналістики? Або відрив криміналістичної науки від реальності, її зайва теоретизація, поступове перетворення в «науку викладання», що тиражують численні «криміналістичні

міфи» і т. д., є «нормальним станом» цієї науки? [10, с. 11]. Ще в 1925 р. І. М. Якимів писав, що «на Заході наука і практика йдуть рука об руку. Крім цілого ряду видатних вчених, що працюють теоретично і практично у сфері кримінальної техніки, таких як проф. Рейсс, д-р Лоок, Шнейкерт, Гельвіг і інші, в кримінальних поліціях європейських держав працюють у якості кримінальних комісарів: у Німеччині – Анушат і Енгельбрехт, у Франції – Рено, відомі як видатні практики і в той же час як вчені-криміналісти» [11, с. 12]. Д. В. Кім вважає, що «наукова дискусія, яка розгорнулася останнім часом, свідчить про те, що криміналістика зазнає певної кризи, притаманної всім наукам на певному етапі» [12, с. 2]. В контексті сказаного актуальними залишаються слова відомого юриста М. Д. Шаргородського, який стверджував, що юридична наука починається там, де вона говорить законодавцю ні. У цих умовах криміналістичне співтовариство повинно переосмислити свої взаємини з владою, забезпечуючи останню достовірними результатами своєї наукової праці [8, с. 34].

Інноваційний шлях розвитку криміналістики. Як правильно зауважує Е. Феррі, є два способи збереження наукової спадщини: «поперше, ми можемо отримувати і передавати її недоторканою нашим нащадкам, займаючись тільки простим науковим «переживанням», що і легко, і зручно; по-друге, ми можемо завдяки нашим зусиллям примножити і підняти її цінність, що і складає найголовніший обов'язок молодих людей, які присвячують себе науці» [13, с. 654]. Далі вчений зауважує, що йдучи «за стопами прославлених вчителів класичної школи, нам, безсумнівно, залишилося б одне: коментувати їх чудові трактати. Але я впевнений, що ніколи не можна буде вказати межі (...) науки, тому що невичерпний рух явищ природи завжди створює нові напрямки і викликає нову еволюцію» [13, с. 653]. Водночас викликають здивування такі слова Е. С. Лапіна: «Історія криміналістики – це праці її класиків. Читати їх немає сенсу, оскільки, відстаючи від нас на багато десятків років, все, що в них викладено, давно освоєно сучасною наукою» [14, с. 26]. Висока цитованість багатьох вчених не завжди є показником високого рівня розвитку науки, а може відображати лише ступінь їх впливу на наукове співтовариство [8, с. 17]. З цього приводу ще в 1905 р. Е. Феррі відзначав: «Подібно живим організмам, наукові теорії мають свій період дозрівання, що передуює їх практичному здійсненню і підготовляє останнє» [15, с. 3].

Проблема надмірної ідеалізації наукових положень Р.С. Белкіна. Рафаїл Самуїлович Белкін був, є і назавжди залишиться вченим світового масштабу, уродженець Чернігівщини здійснив колосальний вплив на формування сучасної криміналістики. Наукова спадщина Р. С. Белкіна велика і багатогранна, його називають класиком, метром сучасної криміналістики, явищем в юридичному суспільстві, Гансом Гроссом сучасності. Вітчизняна криміналістика всієї половини ХХ століття освітлена ім'ям Р. С. Белкіна. Він був зрілим вченим і керівником великої наукової школи, природженим педагогом, чудовим лектором і просто Людиною з великої літери [16, с. 43]. З іншого боку, М. К. Камінський справедливо зазначав, що Рафаїл Самуїлович був і залишається людиною свого часу. Справедливість цього твердження полягає хоча б у тому, що в його численних посиланнях фігурують лише філософи радянсько-партійного часу. Роботи таких мислителів, як Е. В. Ільєнко, А. А. Зінов'єва, Г. Г. Грушіна, М. К. Мамардашвілі, Г. П. Щедровицький, у виносках не значаться [17, с. 162]. Тому надмірна цитованість криміналіста Р. С. Белкіна також має свої недоліки. З цього приводу В. Ю. Сокол справедливо зауважує, що Р. С. Белкін видатний криміналіст, але не пророк [10, с. 53]. У 2017 році вченим видана монографія «Криза вітчизняної криміналістики», в якій здійснена спроба аналізу якісних змін у криміналістиці, що відбулися за останні десятиліття, а також оцінка її нинішнього стану. Слід зауважити, що наукова праця викликала зацікавленість у країнах близького і далекого зарубіжжя [10, с. 3].

Філософська направленість криміналістики: необхідність її переосмислення з духовно-ідеологічних та релігійно-ціннісних позицій. Р. С. Белкін з філософських позицій досліджував ключові проблеми криміналістичної науки. Проте, будучи суспільною наукою, криміналістика і, перш за все її загальна теорія, відчувала сильний тиск з боку тієї соціально-політичної обстановки, в умовах якої вона формувалася [10, с. 44]. Треба відзначити, що в сучасній криміналістиці накопичилося багато проблем, протиріч, парадоксів, до яких відноситься і домінуюче становище у вітчизняній криміналістиці концепції загальної теорії криміналістики Р. С. Белкіна, що базується на догматично потрактованому філософському понятті відображення [10, с. 3]. Н. В. Карепанов вважає, що «філософські теорії і категорії є необхідними і невід'ємними основами криміналістики як науки, великодушно відкритими для нас справжнім вченим Р. С. Белкіним» [18, с. 337].

Однак не зрозуміло, чому раптом Р. С. Белкін став захоплюватися філософськими проблемами криміналістики, в якій і без філософії було чимало нагальних проблем? Чому вчений став замислюватися над тим, що саме філософський принцип повинен лежати в основі такої приватної науки, як криміналістика? [10, с. 51]. Сам дослідник не дає вичерпних відповідей на ці питання. Так, малопереконливим виглядає його пояснення, що перечитуючи вкотре філософські роботи, він раптом як би заново побачив знайомі слова про те, що в основі матерії лежить відчуття – властивість відображення: «Добре було кричати «еврика»! Це було саме те, що потрібно: адже дійсно, саме ця властивість лежить в основі всієї криміналістики: сліди злочину і злочинця – це відображення його дій, показання свідків – відображення сприйнятих фактів і явищ, план розслідування – відображення задуму слідчого і т. д.» [19, с. 225]. За словами Р. С. Белкіна, відображення становить «філософський, теоретичний і практичний фундамент криміналістики» і «охоплює фактично всі напрямки криміналістичної науки» [20, с. 49]. Нескладно помітити, що «відображення» позиціонується в криміналістиці як універсальна модель пізнання, здатна пояснити будь-які криміналістичні проблеми [10, с. 35].

У криміналістиці поширеними є вкрай спрощені думки про філософські системи. Так, А.Г. Філіппов стверджував: «Я – не філософ, і цією наукою ніколи особливо не захоплювався» [21, с.82]; «Мені, як криміналісту, світоглядно-філософські питання не цікаві. Я вважаю, що у криміналістики є набагато більше серйозних і більш актуальних проблем» [21, с. 82,83]. При цьому вчений вважає, що «світоглядних систем всього дві: діалектичний матеріалізм або те, що за радянських часів називалося ідеалізмом, тобто підхід до проблем з релігійних позицій» [22, с.23].

У 2001 році Р. С. Белкін підбив підсумок своїх багаторічних досліджень «теорії відображення»: «Криміналісти стали широко використовувати термін «Відображення», але дуже рідко замислювалися над дійсним значенням цієї філософської категорії для криміналістики, над її фундаментальною роллю, як в теорії, так і в практиці застосування криміналістичних викладів і рекомендацій (...) Я прийшов до твердого переконання, що концептуальна філософська категорія відображення становить філософський, теоретичний і практичний фундамент криміналістики, що ця категорія охоплює фактично всі напрямки криміналістичної науки і багато інших

філософських категорій, що використовуються в ній» [20, с. 48-49].

Прикінцеві положення. М. Борн свого часу відзначав: «Віра в те, що існує тільки одна правда і що ти сам володієш нею, видається мені глибоким корінням всіх зол у цьому світі» [23, с. 230]. І тут доречно заглибитись у філософські категорії того, що правда у кожного своя, а істина одна. Отож як максимально наблизитись до неї і як відшукати найкоротші шляхи такого крокування – вічне питання філософів, науковців, державознавців, пересічного громадянина. В цьому аспекті доречно згадати А. А. Івіна, який обгрунтовано звертав увагу на важливість визначення стилю мислення: «Людині тільки здається, що її думка абсолютно вільна. В дійсності вона рухається в тому досить вузькому коридорі, який задається стилем мислення відповідної епохи і стилем мислення тієї культури і тієї її групи, до якої належить людина. Саме в цьому сенсі говорять, що ніхто не може піднятися над своїм часом, над своєю епохою, вийти з історії і розглядати досліджувані об'єкти з якоїсь абсолютної, позаісторичної і тому абсолютно об'єктивної позиції» [24, с. 27]. Вчений також наголошував, що «кожна культура дивиться на реальність своїми очима і створює власну її картину і власне, тільки для цієї культури характерне соціальне і гуманітарне знання. Знання існує в певному соціальному середовищі, вплив якого тим чи іншим чином позначається на ньому. Епістемологія повинна брати до уваги не тільки саму загальну ідею безперервного розвитку знання, але і більш конкретне положення про залежність нового знання від того соціального середовища (культури), в рамках якого воно з'являється і потім удосконалюється. Якщо історико-культурна залежність знання не враховується, епістемологія виявляється абстрактною і малозмістовною» [24, с. 16].

Означене наштовхує на роздуми, що сучасні дослідження вчених-криміналістів потребують постійного оновлення, свого інноваційного розвитку. Особливе значення в цьому аспекті відіграє духовна сфера життя людини, яка відображається на образі людини, її манері поведінки, спричиненій дисгармонією чи піднесенням її внутрішнього світу. В цьому аспекті криміналістика повинна виробляти щоразу нові методики розслідування тих чи інших злочинів, які згодом знайдуть нормативне закріплення у рекомендаціях щодо здійснення досудового розслідування і запобігання вчиненню злочинів. Наукова спільнота, часто не маючи базових уявлень про будову Всесвіту, намагається, так би

мовити, «будувати будинок на піску. Будь-яка наука передбачає певну світоглядність позиції вченого. Можливо, саме тому Р. Ф. Белкін запропонував шлях осмислення криміналістики з позицій «теорії віддзеркалення». «Сучасному вченому треба дати уявлення про світ на засадах фактів, які можна зрозуміти не лише на основі матеріального, але й духовного. Адже як пояснити температуру тіла святителя Спиридона, яка понад 1700 років становить 36,6°C, або той факт, що мощі понад 120 угодників Божих Києво-Печерської лаври є нетлінними, а глави – мироточивими? Вся проблема в тому, що наука не займається вивченням сфери Духа. А людина, як відомо, складається з трьох складових: Духу, Душі і Тіла. В цій триєдності можна хоч якимось чином зрозуміти та глибше осмислити внутрішню будову людину, а також ті процеси, що відбуваються навколо неї» [25, с. 43].

Висновки. Криміналістика належить до циклу юридичних наук, які свято бережуть власні традиції і напрацьований досвід. За весь період свого розвитку вона створила вельми потужний арсенал теоретичних та практичних методик розслідування злочинів. Звідси, з урахуванням інновацій сучасного світу, відбуваються постійні спроби переосмислення її предметного поля. Криміналістика направлена на озброєння слідчої практики приватними криміналістичними методиками, які ґрунтуються на загальноновизнаних криміналістичних теоріях. В основі її розвитку закладені напрацювання багатьох юридичних наук, весь соціальний досвід, практика спілкування зі злочинним світом, які знаходять своє вираження у наукових напрацюваннях. За таких обставин, виникає необхідність у переосмисленні предметного поля криміналістики. Слідча практика потребує інновацій, а не сухої теорії, тому найефективнішим, на наш погляд, шляхом поєднання теорії і практики є створення відповідних дослідницьких центрів безпосередньо у практичних підрозділах ГУНП, де працювали б учені-криміналісти та втілювали свої ідеї безпосередньо на практиці. Зрештою, кожен науковий винахід потребує випробовування практикою, адже нею усуваються недоліки.

Незважаючи на те, що період існування радянської криміналістики вже давно минув, актуальною виявилася криміналістична «теорія віддзеркалення», запропонована Р. С. Белкіним, насамперед з позицій духовно-ціннісної складової, що надзвичайно важливо в умовах нинішнього часу, коли суспільство втратило головні

пріоритети життєвого устрою. Вказана криміналістична теорія була актуальною для радянського атеїзму та ідеології комунізму. Сьогодні ж, коли вступив у силу ідеологічний плюралізм, виникає потреба у зверненні до набагато вищих начал, над якими замислювались Блез Паскаль, Ісаак Ньютон, Галілео Галілей, Дмитро Менделєєв, Іван Павлов, Лука Войно-Ясенецький, Михайло Ломоносов, Володимир Даль, Володимир Філатов та інші видатні вчені світу. Віра в Бога не перешкоджала, а навпаки допомагала їм досягати великих наукових висот. Можливо, без криміналістичної «теорії віддзеркалення» Р. С. Белкіна не виникло б запропонованого шляху духовно-ціннісної парадигми розвитку криміналістики, а відшукання всього, самого кращого у науковій спадщині вченого і висвітлення її на якісно новітньому науковому рівні є вимогою часу.

Список використаних джерел:

1. Терехович В. Н., Ниманде Э. В. *Проблема систематизации криминалистического знания. Теория та практика судової експертизи і криміналістики : зб. наук. праць. X. : Право, 2009. Вип. 9. С. 36–43.*
2. Терехович В. Н., Ниманде Э. В. *Особенности системы принципов теории криминалистики. Теория та практика судової експертизи і криміналістики. 2014. Вип. 14. С. 25–36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpsek_2014_14_8.*
3. Колдин В. Я. *Криминалистика: вчера, сегодня, завтра. Российская юстиция. 2011. № 3.*
4. Яблоков Н. П. *Некоторые взгляды на криминалистику как науку и учебную дисциплину XXI века. Криминалистика XXI столетия: материалы Міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 листопада 2010 р. X.: Право, 2010.*
5. Щербич Л. А. *Понятие криминалистической методики расследования преступлений и роль ее общих положений в развитии групповой методики расследования преступлений против конституционных прав и свобод человека и гражданина. Вестник Санкт-Петербургского университета МВД России. 2005. №4. С.213-220 URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-kriminalisticheskoy-metodiki-rassledovaniya-prestupleniy-i-rol-ee-obshchih-polozheniy-v-razvitiy-grupповoy-metodiki> (дата обращения: 02.06.2021).*
6. *Криминалистика: Учебник для юридических вузов. М., 1968. Гл. 1.*
7. Тищенко В. В. *Система криминалистики: история и современное состояние. Наукові праці Одеської національної юридичної академії. 2008. С. 230–238.*

8. Сокол В. Ю. Кризис отечественной криминалистики: монография. Краснодар, 2017. 332 с.

9. Баев О. Я. О нескольких проблемах современной отечественной криминалистики и возможных направлениях их разрешения // Воронежские криминалистические чтения. Федеральный научно-практический журнал. 2018. № 3 (20).

10. Сокол В. Ю. Затянувшийся триумф теории отражения в отечественной криминалистике: монография. Краснодар, 2019. 324 с.

11. Якимов И. Н. Криминалистика. Руководство по уголовной технике и тактике. Новое изд., перепечат. с изд. 1925 г. М.: ЛексЭст, 2003.

12. Ким Д. В. Методы историко-криминалистического познания и их роль в выявлении тенденций развития науки. История государства и права. 2005. № 6.

13. Ферри Э. Уголовная социология / Сост. и предисл. В.С. Овчинского. М.: ИНФРА-М, 2005.

14. Лапин Е.С. Философия криминалистики как форма познания проблем этой науки и утверждения ее смысла, ценности и значения в жизни человека, общества и государства. Вестник криминалистики. М.: Спарк, 2013. Вып. 4 (48).

15. Ферри Э. Предисловие автора к русскому изданию «Уголовной социологии». Уголовная социология / Сост. и предисловие В. С. Овчинского. М.: ИНФРА-М, 2005.

16. Антонов О. Ю. Рафаил Самуилович Белкин – взгляд современников (к 95-летию со дня рождения) // Белкин Рафаил Самуилович: (к 95-летию со дня рождения) / под общ.ред. А.И. Бастрыкина. М.: Московская академия Следственного комитета Российской Федерации, 2017.

17. Каминский М. К. Интеллектуальный блеск и теоретические трудности зрелого Р. С. Белкина.

18. Карепанов Н. В. Философские категории в обозначении понятия следов как достойное наследие Р. С. Белкина // Современное развитие криминалистики и судебной экспертизы как реализация идей Р. С. Белкина. Материалы Международной научно-практической конференции «К 95-летию со дня рождения ученого, педагога, публициста» (г. Москва, 22-23 ноября 2017 г.). Москва: РГ-Пресс. 2018.

19. Белкин Р. С. История отечественной криминалистики.

20. Белкин Р. С. Криминалистика: проблемы сегодняшнего дня.

21. Филиппов А. Г. Ответ М.К. Каминскому. Вестник криминалистики. Выпуск 3 (23). М.: Спарк, 2007.

22. Филиппов А. Г. Философия криминалистики: существует ли такая научная категория? Вестник криминалистики. Выпуск 1 (53). М.: Спарк, 2015.

23. Born M. Natural philosophy of cause and chance. Clarendon Press, 1949.

24. Ивин А. А. Диалектика. От зарождения до триумфа и краха.

25. Кіцелюк В. М., Тимчишин Д. М. Інноваційні науково-технічні засоби як запорука прогресивного розвитку криміналістики: державницька позиція та духовно-ціннісний підхід. International and pedagogical internship «Features of the application of modern methodology of training of lawyers: experience of foreign countries»: scientific and pedagogical internship, which was organized by Vasile Goldis Western University, on 28 September - 30 October, 2020 in Arad, Romania. С. 40–43.

Гуржій Ольга Борисівна

кандидат технічних наук, головний судовий експерт відділу фізико-хімічних досліджень лабораторії досліджень матеріалів, речовин і виробів Дніпропетровського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

АСПЕКТИ СУДОВОЇ ЕКСПЕРТИЗИ МАТЕРІАЛІВ, РЕЧОВИН ТА ВИРОБІВ

Актуальність теми дослідження можливостей судової експертизи матеріалів, речовин та виробів обумовлюється широким використанням результатів даної експертизи, юридично закріплених у вигляді висновку експерта, як доказ у кримінальному,

цивільному або адміністративному судочинстві. Експертне дослідження матеріальних ознак речовин і виробів із застосуванням наукових методів і подальше формування на цій основі відповідних висновків допомагає зробити процес доказування